

Onze eigen Putter-specialist Fred van Klaveren, schreef in de vorige Korhaan over de Putter in winter en voorjaar. Dit keer een warm-gekleurd verhaal over onze vogel-van-het-jaar in het broedseizoen en de eerste resultaten van dit speciale onderzoek.

A.J. van Klaveren

De Putter in het broedseizoen

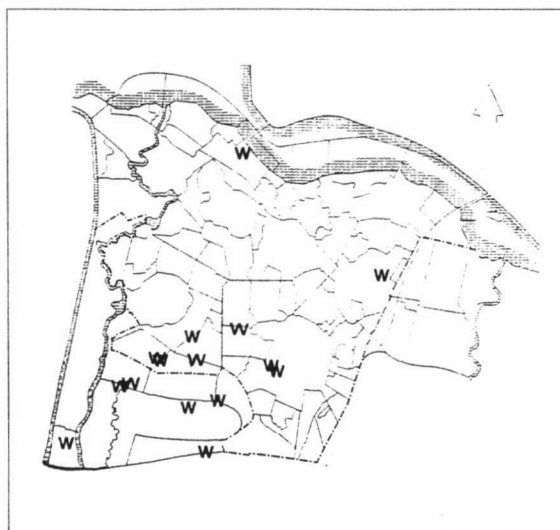
Een zinderend hete zomerdag in de Provence. Een dag als zoveel, waarop de bijen rondrommelen in de lavendel en de hagedissen, hangend aan de muur, een zonnebad als ontbijt nemen. Een dag als zoveel in de Provence. Een streek die ik als een soort thuishaven voor de Putter beschouw. Het pieteren van de Putters vormt één geheel met de welhaast immer zingende Europese kanaries en het oorverdovende gegons van de cicaden. Het nest vonden we in een van de paraplu-platanen. En onder de platanen rafelige, geurige tapijten van wilde tijm. Wat doet een Putter dan in het winderige polderland van de Purmer? Een thuishaven in het dal van de Moezel, tussen de dromerige vakwerkhuisen in aardetinten. Met hoog daarboven het eikenloof langs de helling, aaneengevlochten door bosrank. Op het plein, met de fontein en met een massa kleurtjes in de perken die de hommels doen duizelen, heeft de Putter een nest gebouwd in een bolacacia. Vlak voor de kerk; en de mensen lopen af en aan. De conditorei is ook open. De straat is verlaten, de haven is leeg. Het café is gesloten. En op de kade staan iepen met nestjes van Putters. Wat doet een Putter in het winderige Friesland, in een haven die zijn folklore is verloren?

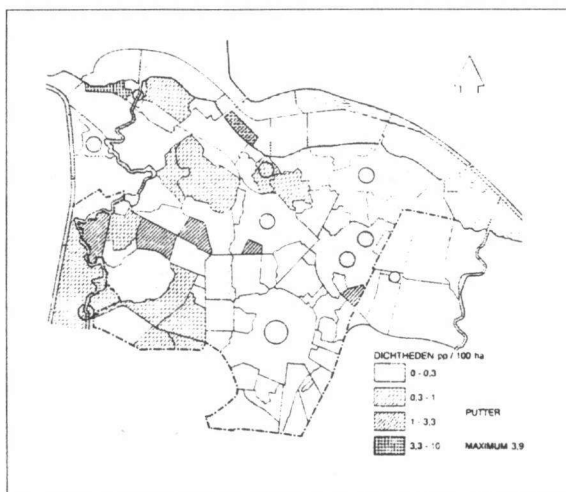
Wat doet een Putter op het winderige Texel, in straten zonder Europese kanaries of cicaden? Waar vooral de zee de activiteiten van de mensen bepaalt. Een schets van de zeer uiteenlopende streken waarin de Putter als broedvogel te vinden is. Wellicht wat extreem soms, de vergelijkingen tussen ons land en de streken over de grenzen. Een zonoverladen ochtend langs het Oppad, met natte schoenen van de dauw, geurige berken en kleurrijke Putters in panter-roze prunussen langs de dijk doet echter niet onder voor een ochtend in Zuid-Europa. Waar vonden we de Putter de afgelopen maanden?

Zie kaart 1. De winterperiode (W) omvat de maanden januari tot en met maart. Uit deze periode zijn 20 waarnemingen bekend geworden (een deel moet nog worden verwerkt). Wat direct duidelijk wordt is dat de meeste waarnemingen ten westen van Hilversum zijn gedaan. Daarnaast zijn nog Putters verspreid over het werkgebied gezien.

De meeste vogels opereerden in groepen, tot wel 55 exemplaren toe, vaak samen met Vinken en Sijzen. Fourageren deden ze vooral in elzen en een enkele maal langs kaden en oevers en in groentetuinen. Trek naar het noorden vond al plaats boven Hilversum.

Kaart 1. Waarnemingen van de Putter in Gooi en omstreken begin 1995.

Kaart 2. Broedlokaties van de Putter in Gooi en omstreken: dichtheden per 100 ha.

De Putter is in het werkgebied als broedvogel vooral te vinden ten westen van de lijn Naarden-'s-Graveland-Loosdrecht. De nadruk ligt op het Vechtplassen-gebied (kaart 2). Lagere dichtheden worden ook gevonden in Naarden, Bussum en Eemnes. In de provincie Noord-Holland (inclusief het werkgebied van de VWG) is de Putter een typische stadsrandvogel. Hij vertoont een sterke binding met de randen van stadswijken die een parkachtige structuur vertonen. In jonge loofhoutbosjes, erfbeplanting en plantsoenen met losse boomgroepen worden de hoogste dichtheden gevonden. Tussen de huizenblokken broeden ze in lanen van jonge boompjes (soms in kleine kolonies). De Groenling broedt in vergelijkbare gebieden, maar geeft de voorkeur aan meer parkachtige wijken met veel coniferen. Op erven in bouwlandgebieden komt de Putter in veel lagere dichtheden voor. De Putter foerageert tot ver buiten het broedgebied op insecten en onkruidzaden in bermen en op braakliggende terreinen. Onkruidrijke ruigten en overhoekjes in stadswijken zijn daarom erg belangrijk.

tachtig versnelde deze toename zich. In het Vechtplassen-gebied en het Gooi kwamen aan het eind van de jaren zestig minder dan 20 paar voor; in 1988 rond de 100 paar. In toenemende mate kiezen Putters daarbij de stedelijke omgeving als broedgebied.

Na de paarvorming, die door vlinderachtige baltsvluchten wordt ingeleid (net als Groenling en Sijs), vinden we de Putter vaak op zangposten in de wijk. Zijn zang is dan een welluidend gebabbel, waarbij zijn eigen naam ('putter' en 'pieter') vaak wordt bezongen.

Het broeden vindt vrijwel altijd plaats in bomen. Nestbouw in struiken is zeldzaam. Het nest is compact en komvormig en wordt gemaakt van mos, wortels, gras en korstmos en wordt bekleed met wol en plantenpluis (distel), soms met haren en veren. Het wijfje bouwt het nest, het mannetje brengt soms materiaal. In Kortenhoef werd gezien hoe een paartje onder een vensterbank spinnerag verzamelde voor het nest, 4 meter verder, in een zuilvormige roze prunus in een tuin.

Eind april - begin mei worden de eieren gelegd: meestal 4-6,

De Putter is de laatste 20 jaar sterk toegenomen, vooral in nieuwbouwwijken met een parkachtige aanleg. In de jaren 1981-1989

broedde de soort met 800-1200 paar in Noord-Holland.

De Putter bleek daarbij vooral een dorps- en stadsrandvogel te zijn. De toename werd zichtbaar in de jaren vijftig. In de jaren zeventig en

soms 3-7. De Putter heeft 2-3 legfels; soms wordt opnieuw nestbouw gesignaleerd in augustus. Het wijfje bebroedt de lichtblauwe, purper bespikkelde eieren. Het mannetje voert haar. De broedduur bedraagt 12-14 dagen.

De kuikens hebben lang donkergrijs dons en blijven 12-14 dagen in het nest. Na het uitvliegen worden ze nog een week door de ouders gevoerd. Vaak zie je in juni al kleine groepjes (crèches), waarbij de jongen opvallen doordat ze het typische clowneske gezicht van de volwassen vogels missen.

U heeft nog waarnemingen van 1995? Of heeft u leuke ervaringen met de Putter of ideeën voor een verhaaltje? Stuur ze dan in, dan maken we er een klein feestje van. In het jaar van de Putter!

Fred van Klaveren, p/a VWG
Het Gooi e.o., Postbus 1028,
1200 BA Hilversum.

Literatuur:

Harrison, C. 1977. Elseviers broedvogelgids. Nesten, eieren en jongen van alle in Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten broedende vogels. Elsevier. Amsterdam/Brussel.

Jonkers, D.A., R.A. Kole en J. Taapken 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Avifauna van het Gooi, Vechtstreek en Eempolders. Vogelwerkgroep het Gooi e.o., Hilversum.

Mayle, P. 1991. Toujours Provence. Het Spectrum, Utrecht.

Moolenbeek, R.G. 1992. Explosieve toename van de Putter in het Vechtplassen-gebied. In: Kole, R.A., D.A. Jonkers, P. Schut, W. Duurland en R. Willemstein, 25 jaar vogels in het Gooi en Omstreken. Vogelwerkgroep Het Gooi e.o., Hilversum. Uitgave nummer 78.

Ruitenbeek, W., C. Scharringa en P.J. Zomerdijs 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland, Assendelft.